

III. SOCIALINIS UGDYMAS

NEPILNAMEČIŲ TEISĖS PAŽEIDĖJŲ IR VIDURINIŲ MOKYKLŲ MOKSLEIVIŲ POŽIŪRIO Į VAIKO TEISES LYGINAMOJI ANALIZĖ

Dr. Vilma Živilė Jonynienė

Mykolo Romerio universitetas, Socialinio darbo fakultetas, Socialinio darbo katedra
Valakupių g. 5, 10101 Vilnius
Telefonas +370 5 274 06 37
Elektroninis paštas zivilejon@takas.lt

Rolanda Černiauskienė

Kauno nepilnamečių tardymo izoliatorius – pataisos namai
Technikos g. 12, 3031 Kaunas
Telefonas (827) 45 17 87
Elektroninis paštas rolandacern@takas.lt

Pateikta 2004 m. vasario 20 d.

Parengta spausdinti 2004 m. spalio 29 d.

Santrauka

Straipsnyje pateikiamo empirinio tyrimo tikslas – tiriant nepilnamečių teisės pažeidėjų ir vidurinių mokyklų moksleivių požiūrius į vaiko teisių realijas įvairiose aplinkose, atskleisti nusikaltusių jaunuolių specifinius poreikius ir problemas vaiko teisių atžvilgiu. 1998 metais, naudojantis tarptautinio vaikų teisių tyrimo klausimynu, sudarytu iš 21 klausimo, atspindinčio pagrindines JT vaiko teisių konvencijos temas (Parengtą ISPA – *International School Psychology Association*), apklausti 607 16–18 metų Lietuvos moksleiviai. 2002 metais naudojantis tuo pačiu klausimynu apklausti 104 Kauno auklėjimo darbų kolonijos auklėtiniai, pareiškę ir savo nuomonės vaiko delinkventinio elgesio prevencijos klausimu. Tyrimo rezultatai rodo, kad nuteisti paaugliai neadekvačiai vertina savo teisių įgyvendinimo situaciją namuose – ją idealizuoja. Labiausiai ir išskirtinai, lyginant su eiliniais moksleiviais ($p < 0,01$), ADK vaikinai vertina teisę būti su žmonėmis, kurie myli ir rūpinasi jais. Jie kur kas mažiau ($p < 0,01$) reikšmės teikia savo dalyvavimui ir informacijos pasiekiamumui, t. y. tiems esminiams dalykams, kurie laiduoja asmenybės sėkmingą raidą šiuolaikinėje demokratinėje, žinių visuomenėje. Nusikaltimų prevencijai, ADK bausmę atliekančiųjų manymu, svarbiausia yra: tėvų bendravimas su vaiku; aiškūs reikalavimai ir kontrolė; užimtumas nuo mažens; gyvenamos vietos kaita pagal poreikį, pasitariant su vaiku.

Pagrindinės sąvokos: vaiko teisės, nepilnamečiai teisės pažeidėjai, moksleiviai, auklėjimo darbų kolonija, nusikaltimų prevencija.

Įžanga

Moderni nepilnamečių justicijos strategija grindžiama pagarba žmogaus teisėms, vaiko teisių pripažinimu kiekvienam vaikui, įskaitant ir nepilnamečius teisės pažeidėjus, stipria orientacija į vaiko geriausius interesus, suvokiant tai ne vien kaip lygių galimybių sudarymą, bet

ir kaip nelygių galimybių kompensavimą (JT, 1989; JT1985; JT1990a; JT 1990b; JTVP1999 ir kt.). Pagrindiniu nepilnamečių justicijos tikslu tampa ne baudimas už padarytus nusižengimus, bet nepilnamečių teisės pažeidėjų rehabilitacija, resocializacija ir pataisa (JTVP, 1999).

Kiekviena vaikų politikos strategija arba teisinis aktas apima svarbiausius Vaiko teisių konvencijoje išsakomus elgsenos vaiko atžvilgiu principus: nediskriminavimo, geriausių vaiko interesų, gyvybės ir raidos bei vaiko dalyvavimo sprendžiant su juo susijusius klausimus. Siekiant įgyvendinti vaiko dalyvavimo principą, tarptautinių ekspertų rekomendacijos pabrėžia vaikų sampratų apie jų pačių situaciją tyrimų svarbą vaikų politikos plėtojimui ir tobulinimui.

Taigi nepilnamečių teisės pažeidėjų rehabilitacijos ir teisės pažeidimų prevencijos tikslais reikšminga įvertinti nusikaltimus padariusių jaunuolių sampratas ir patirtį, susijusią su vaiko teisėmis šių sampratų ir patirčių specifiškumus lyginant su socialių jaunuolių atitinkamais duomenimis.

Tyrimo tikslas – tiriant nepilnamečių teisės pažeidėjų ir vidurinių mokyklų moksleivių požiūris į vaiko teisių realijas skirtingoje aplinkoje, atskleisti nusikaltusių jaunuolių specifinius poreikius ir problemas atsižvelgiant į vaiko teises.

Tyrimo objektas – 15–18 metų nepilnamečių teisės pažeidėjų ir vidurinių mokyklų moksleivių požiūris į vaiko teisių reikšmę ir raišką namuose, mokykloje, ADK.

Tyrimo uždaviniai:

1. Tirti ir lyginamuoju aspektu analizuoti 15–18 metų nepilnamečių teisės pažeidėjų bei vidurinių mokyklų moksleivių požiūrį į vaiko teises: jų reikšmę ir įgyvendinimą artimiausioje vaiko aplinkoje: namuose, mokykloje.
2. Išsiaiškinti, kurios vaiko teisės išskirtinai reikšmingos ir probleminės nepilnamečiams teisės pažeidėjams.
3. Palyginti auklėjimo darbų kolonijos vaikų ir eilinių mokyklų vaikų bei merginų požiūrį į vaiko teisių svarbą.
4. Nustatyti, kokios vaiko teisės mažiausiai garantuojamos auklėjimo darbų kolonijoje.
5. Apibendrinti nuteistų nepilnamečių sampratas apie auklėjimo taktikas šeimoje, siekiant, kad vaikas nenusikalstų.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; dokumentų analizė; metaanalizė, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė (taikytas SPSS paketas); lyginamoji analizė (taikytas *one-way ANOVA* testas), pseudofenomenografinis tyrimas.

Tyrimo metodika ir empirinė bazė

Nepilnamečių apklausa vykdyta naudojantis tarptautinio vaikų teisių tyrimo klausimynu, parengtu 1998 m. ISPA (*International School Psychology Association*) ir visų projekte dalyvaujančių šalių, įskaitant ir Lietuvą, vietinių koordinatorių bendromis pastangomis.

1998 metais apklausti 607 16–18 metų bendrojo lavinimo, profesinio rengimo mokyklų ir gimnazijų moksleiviai. Mokyklos pasirinktos atsitiktinai iš Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Vilniaus apskričių; mokyklų tipai įvairūs: kaimo, miestelio, priemiesčio, miesto. Šiame straipsnyje analizuojami tik 16–18 metų vidurinių mokyklų vaikų ir atskirai merginų atsakymai į anketų klausimus.

2002 metais apklausti 104 15–18 metų Kauno nepilnamečių auklėjimo darbų kolonijos (ADK) vaikai. Apklausa buvo atliekama ADK mokykloje, klasėse. Anketa pildyti atsisakė tik vienas nuteistas respondentas. Apklausa ADK atliko šio straipsnio bendraautorė, ADK psichologė Rolanda Černiauskienė.

Respondentams pateikta anketa sudaryta iš 21 klausimo, atspindinčio pagrindines JT vaiko teisių konvencijos temas (egzistencijos teisės, raidos teisės, apsaugos teisės, dalyvavimo teisės). Respondentai pareiškė savo nuomonę vaiko teisių namuose ir mokykloje klausimus, o nuteistieji dar ir ADK, įvertindami teisių reikšmingumą ir egzistavimą minėtose aplinkose 4 rangų skale. Klausimai ir atsakymų skalės pateikti 1 ir 2 lentelėse. Šiame straipsnyje ypač daug dėmesio skiriama nuteistų nepilnamečių atsakymams ir jų ypatumams.

Statistinė analizė. Rinktų uždaro tipo anketų duomenų analizė atlikta naudojant kompiuterinės analizės sistemą SPSS (*Statistical Program for Social Sciences*).

1 lentelė. Vaiko teisių tyrime naudotos anketos klausimai

1. Ar suaugusieji teisingai su Jumis elgiasi?	12. Ar turite laiko žaisti ir fantazuoti?
2. Ar sergant Jums suteikiama reikalinga medicinos pagalba?	13. Ar galite dirbti darbą, garantuojantį geresnį gyvenimą jums ir kitiems?
3. Ar suaugusieji išklauso, pataria?	14. Ar mokiniams paaiškinama, kodėl parašytas tam tikras pažymys?
4. Ar jaučiatės apsaugoti nuo situacijų, kurios galėtų įžeisti Jūsų jausmus?	15. Ar suaugusieji skatina Jus gerbti visus žmones, nesvarbu, kokia jų religija, rasė, materialinė padėtis, išvaizda?
5. Ar galite daryti įtaką sprendimams, kurie siejasi su Jumis?	16. Ar turite vietą, kurioje galite pabūti vienas?
6. Ar Jus tenkina mityba?	17. Ar turite vietą, kurioje galite mokytis?
7. Ar jaučiatės apsaugotas/a nuo situacijų, galinčių pakenkti Jums fiziškai?	18. Ar kiti domisi Jūsų gabumais ir padeda juos ugdyti?
8. Ar suaugusieji įsiklauso ir gerbia Jūsų nuomonę?	19. Ar sulaukiat, kai reikia, paaiškinimo, kas yra gerai ir kas blogai?
9. Ar Jums suteikiama informacija, kai reikia apsispręsti?	20. Ar turite į ką kreiptis, kai reikia pagalbos mokantis?
10. Ar būnate su žmonėmis, kurie myli ir rūpinasi Jumis?	21. Ar Jums tenka dirbti Jūsų amžiui per sunkius darbus?
11. Ar galite bendrauti su savo draugais?	

2 lentelė. Teisės reikšmingumo ir įgyvendinimo vertinimo skalės

Reikšmingumas	Teisė įgyvendinama (II var. – teisė suteikia galimybę...)	
Vaikams ši teisė yra:	I var.	II var.
1. Nesvarbi	1. Niekada	1. Ne
2. Gana svarbi	2. Retai	2. Šiek tiek, bet nepakankamai
3. Svarbi	3. Dažnai	3. Pakankamai
4. Ypač svarbi	4. Visada	4. Kiek tik noriu

Auklėjimo darbų kolonijos vaikų sampratomis apie tėvų elgesį, kuris galėtų padėti vaikui netapti delinkventu, išsiaiškinti taikytas nebaigto sakinio metodas. ADK vaikų prašyta pabaigti sakinį:

„Kad mano vaikas nepakliūtų čia, aš...“. Vaikų išdėstytos mintys buvo apibendrintos.

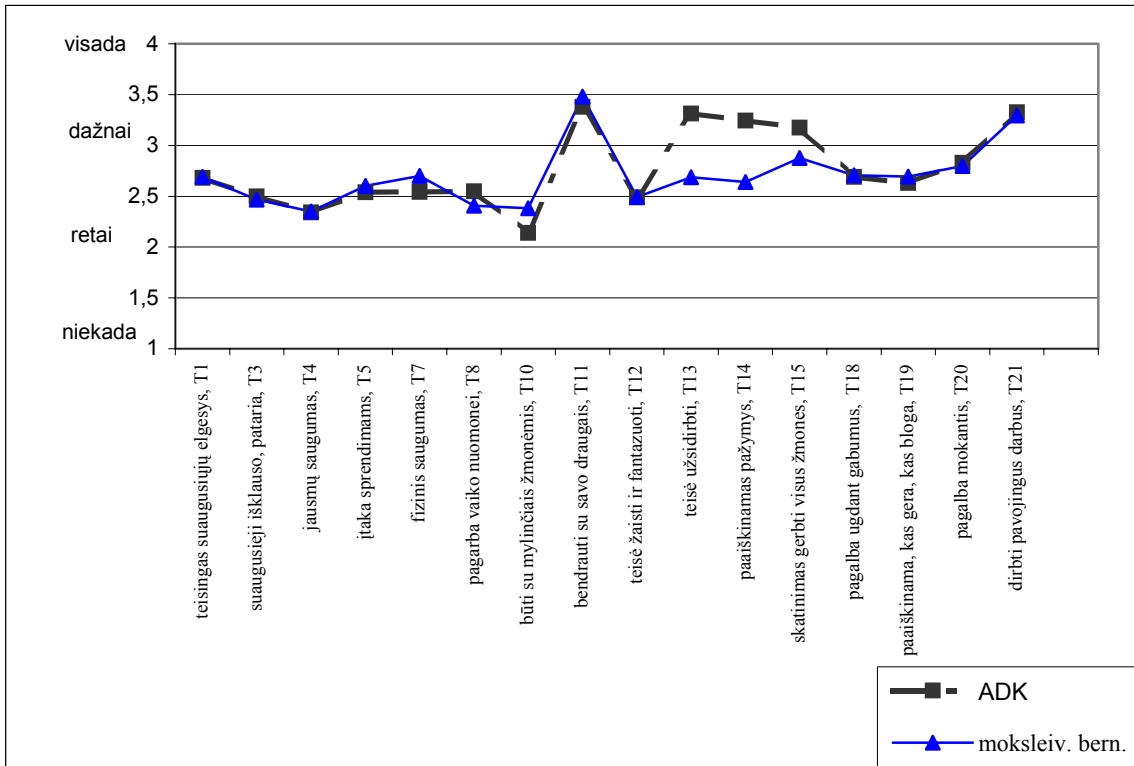
Pagrindinės sąvokos: nepilnametis teisės pažeidėjas, vaikas, vaiko teisės, auklėjimo darbų kolonija, vaikų sampratos, nepilnamečių nusikaltimų prevencija.

2. Tyrimo rezultatai

2.1. Vaiko teisės mokykloje

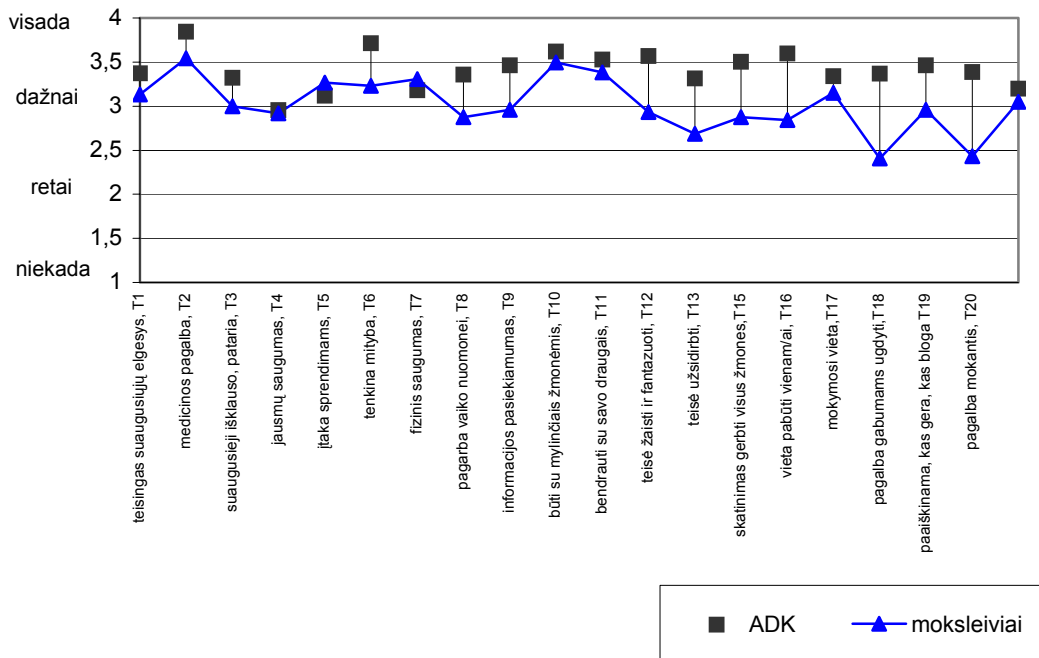
Savo teises mokykloje, jų įgyvendinimą eiliniai moksleiviai ir nepilnamečių kolonijos vaikinai vertina labai panašiai. Statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) skiriasi tik dviejų teisių vertinimai – ADK vaikinai mato daugiau galimybių dirbti darbą, garantuojantį geresnį gyvenimą (teisė 13 – T13), be to, jie aukštesniais balais vertina galimybę sulaukti paaiškinimo, kodėl parašytas vienoks arba kitoks pažymys (T14) (moksleivių Mvid=2,49, nuteistųjų vaikų Mvid.=2,19).

Toks panašus vaiko teisių mokykloje vertinimas galėtų reikšti tai, kad vaikai savo išgyvenimus ir patirtį mokykloje vertina objektyviai, neveikiami gynybinių arba kompensacinių reakcijų. Pastarosios reakcijos daro labai stiprią įtaką situacijos namuose vertinimams.

1 pav. Vaiko teisių įgyvendinimo mokykloje vertinimai

2.2. Vaiko teisės namuose

2 pav. Vaiko teisių įgyvendinimo namuose vertinimai

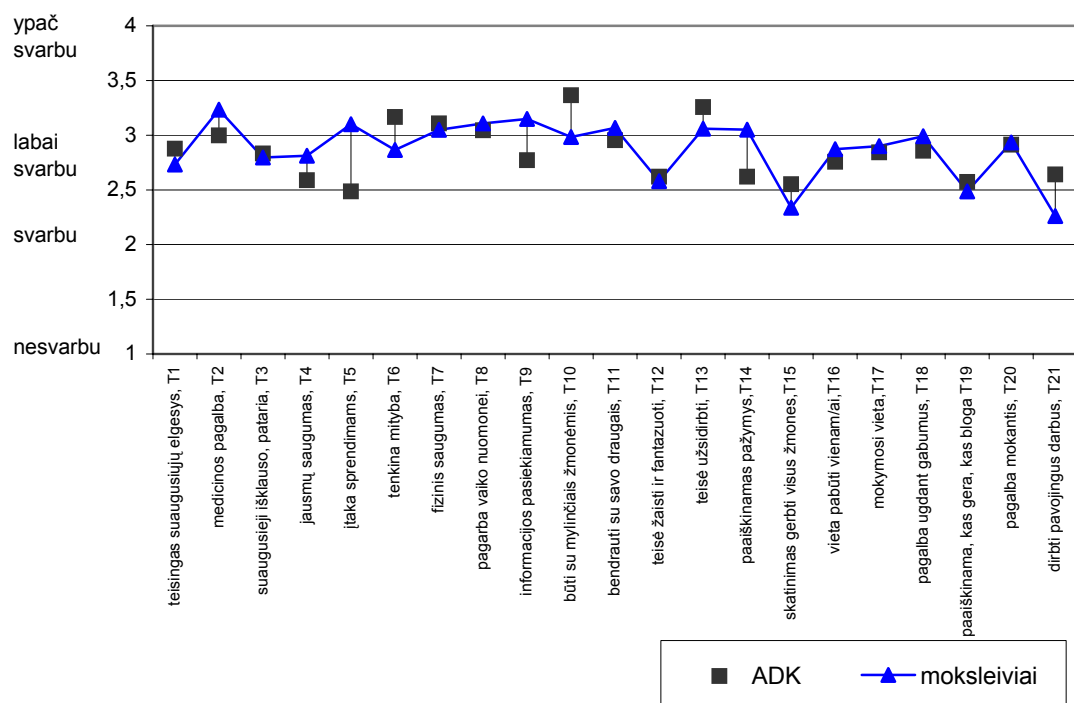
Tyrimo rezultatai akivaizdžiai rodo, kad nuteisti nepilnamečiai idealizuoja ir neadekvačiai vertina savo situaciją namuose (žr. 2 pav.). Daugumos ADK nepilnamečių šeimų apibū-

dinamos kaip „asocialios“, nepilnos, dažnai keičiami partneriai, sunki materialinė padėtis (3 lentelė). Nuteistus nepilnamečius galima lankyti 3 kartus per savaitę, tačiau tik 10 proc. laimingųjų yra nuolat lankomi artimųjų. Kitų niekas nelanko. Pagrindinės nelankymo priežastys – alkoholis, susvetimėjimas, sunki materialinė padėtis.

3 lentelė. Nuteistų nepilnamečių šeimos situacija (ADK duomenimis)

34 proc.	Turi abu tėvus (nors tai nereiškia, kad tėvai visuomet gyvena kartu)
45 proc.	Turi vieną iš tėvų (dažnai tai reiškia, kad turi daug neoficialių patėvių)
16 proc.	Antroji santuoka
2 proc.	Našlaitis, neturintis globėjų
3 proc.	Našlaitis, turintis globėjus

2.3. Vaiko teisių svarbumas

3 pav. Vaiko teisių svarbos vertinimai

ADK vaikinai, lyginant su eiliniaisiais moksleiviais, kur kas **mažiau** reikšmės teikia galimybei daryti įtaką su jais susijusiems sprendimams, (T5, $p < 0,001$), jiems daug mažiau rūpi galimybė sulaukti paaikškinimo, kodėl parašytas vienoks arba kitoks pažymys (T14), bei galimybė gauti apsispręsti reikalingos informacijos (T9, $p < 0,01$) (žr. 2 pav. ir 3 pav.). ADK vaikinai kur kas daugiau ($p < 0,01$) reikšmės teikia galimybei būti su žmonėmis, kurie myli ir rūpinasi jais (T10). Tai labiausiai jų vertinama teisė visų kitų teisių kontekste (3 pav. ir 4 lent.).

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ADK vaikinų atsakymai rodo, jog labai skirtingai išsidedo vaiko teisių prioritetai, lyginant su socialiais vaikiniais. 16–18 metų moksleiviams vaikiniams vienos svarbiausių teisių – gauti reikiamos informacijos (T9) bei turėti įtakos priimant su jais susijusius sprendimus (T5). Šios teisės bei naudojimas jomis labai reikšmingos sėkmingai vaiko socializacijai demokratinėje, žinių visuomenėje. Jos laiduoja vaiko aktyvumą, savarankiškumą, atsakomybę, plečia socialios integracijos galimybes. ADK vaikinams

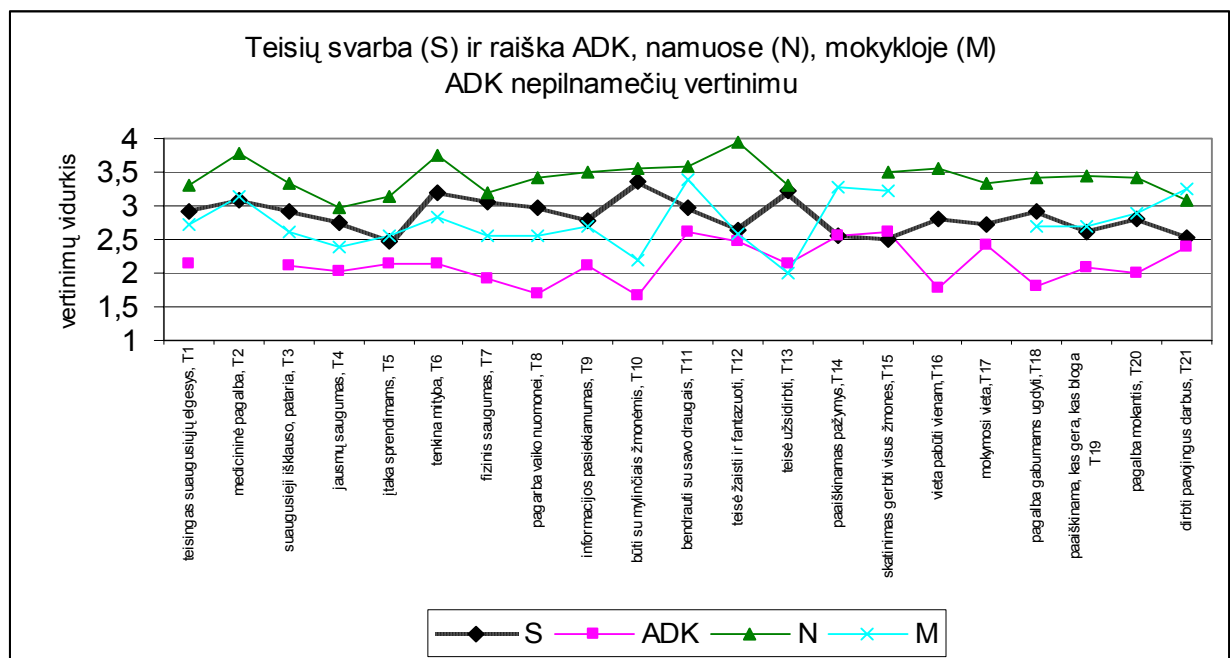
daryti įtaką priimant sprendimus mažiausiai rūpi. Tai gali atspindėti jų nusišalinimo nuo visuomeninių procesų eigos poziciją, tai gali būti siejama su nesąmoningai išreiškiama žemos savivertės, asmeninio bejėgiškumo, žemesnio statuso pozicija. Daryti sprendimus bei gauti reikiamos informacijos aukščiausiais prioritetais nelaiko ir vyriausių klasių moksleivės. Šio amžiaus moksleivėms svarbiausia, kad jas suptų mylintys ir rūpestingi žmonės (T10). Tokią poziciją, kai labiausiai sureikšminama galimybė būti su mylinčiais ir rūpestingais žmonėmis, o teisė daryti įtaką priimant sprendimus nėra tarp svarbiausių teisių, hipotetiškai būtų galima sieti su asmens nepakankama emancipacija arba juntama žemesne socialine pozicija.

4 lentelė. Vaiko teisių svarbos vertinimų hierarchinis pasiskirstymas ADK vaikų, 16–18 m. moksleivių – merginų ir vaikų – grupėse

ADK	S	berniukai	S	mergaitės	S
būti su mylinčiais žmonėmis, T10	3,36	medicinos pagalba, T2	3,23	būti su mylinčiais žmonėmis, T10	3,41
teisė užsidirbti, T13	3,22	informacijos pasiekiamumas, T9	3,15	pagarba vaiko nuomonei, T8	3,30
tenkina mityba, T6	3,20	pagarba vaiko nuomonei, T8	3,11	paaiškinamas pažymys, T14	3,22
medicinos pagalba, T2	3,08	įtaka sprendimams, T5	3,10	fizinis saugumas, T7	3,20
fizinis saugumas, T7	3,06	bendrauti su savo draugais, T11	3,07	medicinos pagalba, T2	3,19
bendrauti su savo draugais, T11	2,98	teisė užsidirbti, T13	3,06	bendrauti su savo draugais, T11	3,18
pagarba vaiko nuomonei, T8	2,97	paaiškinamas pažymys, T14	3,05	informacijos pasiekiamumas, T9	3,17
suaugusieji išklauso, pataria, T3	2,93	fizinis saugumas, T7	3,05	jausmų saugumas, T4	3,16
teisingas suaugusiųjų elgesys, T1	2,90	pagalba ugdant gabumus, T18	2,99	vieta pabūti vienam/ai T16	3,15
pagalba mokantis, T20	2,82	būti su mylinčiais žmonėmis, T10	2,98	suaugusieji išklauso, pataria, T3	3,15
vieta pabūti vienam/ai, T16	2,81	pagalba mokantis, T20	2,93	įtaka sprendimams, T5	3,15
informacijos pasiekiamumas, T9	2,79	mokymosi vieta, T17	2,90	teisingas suaugusiųjų elgesys, T1	3,15
jausmų saugumas, T4	2,76	vieta pabūti vienam/ai, T16	2,87	pagalba mokantis, T20	3,00
mokymosi vieta, T17	2,73	tenkina mityba, T6	2,87	pagalba ugdant gabumus, T18	2,98
pagalba ugdant gabumus, T18	2,72	jausmų saugumas, T4	2,81	tenkina mityba, T6	2,97
teisė žaisti ir fantazuoti, T12	2,65	suaugusieji išklauso, pataria, T3	2,80	mokymosi vieta, T17	2,97
paaiškinama, kas gera, kas bloga, T19	2,61	teisingas suaugusiųjų elgesys, T1	2,73	teisė užsidirbti, T13	2,92
paaiškinamas pažymys, T14	2,57	teisė žaisti ir fantazuoti, T12	2,58	paaiškinama, kas gera, kas bloga T19	2,74
dirbti pavojingus darbus, T21	2,52	paaiškinama, kas gera, kas bloga, T19	2,49	dirbti pavojingus darbus, T21	2,65
skatinimas gerbti visus žmones, T15	2,51	skatinimas gerbti visus žmones, T15	2,34	skatinimas gerbti visus žmones, T15	2,55
įtaka sprendimams, T5	2,48	dirbti pavojingus darbus, T21	2,26	teisė žaisti ir fantazuoti, T12	2,48

2.4. Vaiko teisės auklėjimo darbų kolonijoje (ADK)

ADK prasčiausiai užtikrinamos šios vaiko teisės: būti su mylinčiais žmonėmis, pagarba vaiko nuomonei, vieta pabūti vienam/ai, pagalba ugdant gabumus, fizinis saugumas. Tyrimo rezultatai rodo, kad bendrai nepilnamečių pataisos įstaigoje vaiko teisių nepaisoma, ir tai tik patvirtina gerai žinomą faktą, kad nepilnamečių pataisos institucija, auklėjimo darbų kolonija vis dar atlieka baudimo, o ne reabilitacijos funkciją.

4 pav. Vaiko teisių svarbos ir įgyvendinimo namuose, mokykloje bei ADK vertinimai (15–18 m. nuteistųjų požiūriu)

5 lentelė. Vaiko teisių raiškos ADK vertinimų hierarchinis pasiskirstymas

	Vid. reikšmė	Std. nuokrypa
būti su mylinčiais žmonėmis, T10	1,656566	0,822659
pagarba vaiko nuomonei, T8	1,683168	0,691819
vieta pabūti vienam/ai, T16	1,77	0,90849
pagalba ugdant gabumus, T18	1,816327	0,803946
fizinis saugumas, T7	1,928571	0,997419
pagalba mokantis, T20	1,989796	1,04037
jausmų saugumas, T4	2,032258	0,914278
paaškinama, kas gera, kas bloga T19	2,089109	1,01093
informacijos pasiekiamumas, T9	2,12	0,966928
suaugusieji išklauso, pataria, T3	2,123711	0,86912
tenkina mityba, T6	2,126316	0,948034
įtaka sprendimams, T5	2,12766	1,007862
teisingas suaugusiųjų elgesys, T1	2,134021	0,701618
teisė užsidirbti, T13	2,145833	1,133037
dirbti pavojingus darbus, T21	2,378947	1,177619
mokymosi vieta, T17	2,412371	0,976309
teisė žaisti ir fantazuoti, T12	2,48	1,086929
paaškinamas pažymys, T14	2,552083	0,938866
skatinimas gerbti visus žmones, T15	2,602041	1,128267
bendrauti su savo draugais, T11	2,602041	1,042794

Nuteistų nepilnamečių samprotavimai apie auklėjimo taktikas šeimoje siekiant, kad vaikas nenusikalstų

ADK vaikinai, pratęsdami sakinį „Kad mano vaikas nepakliūtų į ADK aš...“, išdėstė tokias mintis, pvz.:

- ❖ neleisčiau vogti;
- ❖ daugiau kalbėčiausi su vaiku;
- ❖ nebūčiau labai griežtas, leisčiau būti su draugais, bet kontroliuočiau. Jeigu tėvai neleidžia, vaikas vis tiek pabėgs;
- ❖ išvežčiau į kaimą, pakeisčiau gyvenamą aplinką, saugočiau nuo blogų draugų, duočiau darbo;
- ❖ būčiau namuose ir kalbėčiausi, girtas nepulčiau aiškintis ir mušti;
- ❖ žiūrėčiau, kad turėtų užsiėmimą, patikrinčiau, kaip lanko būrelius ir mokyklą, neduočiau visko labai daug. Svarbiausia užimtumas, bet nuo ankstyvos vaikystės – susigriebia per vėlai;
- ❖ nenuolaidžiaučiau, neapkaltinčiau vaiko neįsitikinęs jo kaltumu, nekeisčiau gyvenamosios vietos nepasitaręs su vaiku.

Vaikų išdėstytos mintys išreiškia kelias pagrindines idėjas. Jų manymu, tam, kad vaikas netaptų delinkventu, svarbiausia:

- bendrauti su vaiku;
- aiškūs reikalavimai ir kontrolė;
- užimtumas nuo mažens;
- gyvenamosios vietos kaita pagal poreikį, pasitariant su vaiku.

Išvados

1. Nuteisti nepilnamečiai savo teises mokykloje vertina beveik taip pat kaip eiliniai moksleiviai. *Skirtumai*: jie mato daugiau galimybių dirbti dėl uždario ir sulaukti paaiškinimo, kodėl parašytas vienoks arba kitoks pažymys ($p < 0,01$).

2. Nuteisti nepilnamečiai idealizuoja ir neadekvačiai vertina savo situaciją, teisių įgyvendinimą namuose.

3. Nuteisti nepilnamečiai, lyginant su eiliniaisiais moksleiviais, kur kas mažiau ($p < 0,01$) reikšmės teikia savo dalyvavimui ir informacijos pasiekiamumui, t. y. tiems esminiams dalykams, kurie laiduoja sėkmingą asmenybės raidą šiuolaikinėje demokratinėje, žinių visuomenėje.

4. ADK vaikinai labiausiai vertina teisę būti su žmonėmis, kurie myli ir rūpinasi jais. Ši teisė svarbiausia ir 16–18 metų moksleivėms, bet vaikinai moksleiviai pirmenybę teikia kitoms teisėms: informacijos pasiekiamumui, pagarbai vaiko nuomonei, dalyvavimui ir kt.

5. Kauno nepilnamečių kolonijoje vaiko teisės stipriai ribojamos, o ne reabilituojamos. Ypač paneigiamos šios vaiko teisės: būti su mylinčiais žmonėmis, pagarba vaiko nuomonei, vieta pabūti vienam/ai, pagalba ugdant gabumus, fizinis saugumas.

6. Nusikaltimus padariusių vaikų manymu, nusikaltimų prevencijai reikšmingi yra: tėvų bendravimas su vaiku; aiškūs reikalavimai ir kontrolė; užimtumas nuo mažens; gyvenamosios vietos kaita pagal poreikį, pasitariant su vaiku.

LITERATŪRA

1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989 // oficiali Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė, <http://www.nplc.lt/nj/dokumentai.htm>;
2. Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių teisenos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės), 1985 m. // oficiali Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė, <http://www.nplc.lt/nj/dokumentai.htm>;

3. Jungtinių Tautų normos netekusiems laisvės nepilnamečiams ginti (Havanos taisyklės), 1990 // oficiali Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė, <http://www.nplc.lt/nj/dokumentai.htm>;
4. Jungtinių Tautų gairės nepilnamečių nusikalstamumo prevencijai (Rijado gairės), 1990 // oficiali Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė, <http://www.nplc.lt/nj/dokumentai.htm>;
5. Jungtinių Tautų vystymo programa, Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nepilnamečių justicijos programa, 1999 // oficiali Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro internetinė svetainė, <http://www.nplc.lt/nj/dokumentai.htm>.

JUVENILES' IN CONFLICT WITH THE LAW AND SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF THEIR RIGHTS

Dr. Živilė Jonynienė

Mykolas Romeris University

Rolanda Černiauskienė

Juvenile Interrogation Isolator–Penitentiary of Kaunas

Summary

Research focuses on investigation and comparison of pro–social and delinquent children's opinions on children's rights realities.

The purpose of the research was to study and compare the attitudes of 15–18 years old convicted juveniles and secondary school students with regard to the children's rights. In 1998, 607 16–18 years old Lithuanian students were questioned using a closed type questionnaires with 21 question prepared with reference to UN Convention on the Rights of the Child, by International School Psychology Association, ISPA.

In 2002, 104 children in Juvenile Interrogation Isolator–Penitentiary (JIF–P) in Lithuania were questioned using the same questionnaire of 21 questions about children's rights and an open type question related on delinquent behaviour prevention was included.

Results show that boys from JIF–P institution answering the questions about their situation at home in line with the rights of the child, give very good, not adequate valuations for it. Most of all and much more than ordinary students of the same age ($p < 0,01$) delinquent boys value possibility to be with people who love and care about them. They distinguish themselves by incuriosity for information and participation in decision–making – the crucial things that promote democratic features of a personality and successful development in modern society.

According to delinquent children parents wishing to prevent child delinquent behaviour should: 1) talk with a child, 2) control with the clear demands, 3) to make them be busy from the early childhood, 4) change of living place when it's needed for a child and with his/her consent.

Keywords: children's rights, juveniles in conflict with the law, secondary school students, juvenile correctional works facility, delinquency prevention.